

Modernisera väg till specialistbevis

Hur lång tid tar det att bli specialistläkare? Svaret lyder ofta: tolv år, summan av tiden för grundutbildningen och kortaste möjliga AT och ST. Tidsangivelsen säger ganska lite om verkligheten. Mer intressant är hastigheten på genomströmningen och hur läkarbanan ser ut i förhållande till livsfaserna.

Få börjar läkarutbildningen vid arton års ålder, och endast en minoritet rusar rakt till specialistkompetens. De senaste åren har genomsnittsåldern för förstaårsstudenter på läkarutbildningen legat kring 25 år. De svarande på Sylf:s AT-rankning 2010 var i genomsnitt strax över 30 år. De som svarande på Sylf:s ST-enkät förra året var i genomsnitt 37 år.

Nyblivna specialister är i dag ofta i fyrtioårsåldern. Skillnaden mot tidigaste möjliga ålder väcker frågor. Dels om vägen till specialistkompetens kan effektiviseras. Dels vilka följder en utdragen formell medicinsk karriär får för läkares engagemang utanför kliniken, exempelvis i forskning och chefskap.

AT:s framtid är just nu föremål för diskussion. Varför behöver exempelvis vissa orter tvåårig AT, när andra sjukhus kan få läkare att uppfylla kraven på arton månader? AT är en känslig fråga.

Många läkare försvarar ihärdigt den väg man själv vandrat. I diskussionen gäller dock att slå vakt om den överförda kompetensen, snarare än formen för överföringen. Läkarkåren definierar i stor utsträckning sina egna kompetenskrav och har därför ett särskilt ansvar. Ingen annan kan säga vad som behövs och vad som blivit förlegat. Samhället har rättmätiga krav på att vi ser till att utbildningen av läkare är så effektiv som möjligt.

Troligen finns dock inga stora tidsvinster att göra i de formella karriärstegens längd. Läkaryrket är ett lärlingsyrke, där träning av erfarna kollegor leder till expertis. Det tar tid. Den svenska grundutbildningen är förhållandevis kort. Någon sorts tjänstgöring under handledning inför legitimation är rimlig, och ST är numera målstyrd. Den stora effektiviseringen finns snarare att göra mellan de formella karriärstegen.

Dagens långa väntetider på såväl AT som ST indikerar strukturella problem på arbetsmarknaden.

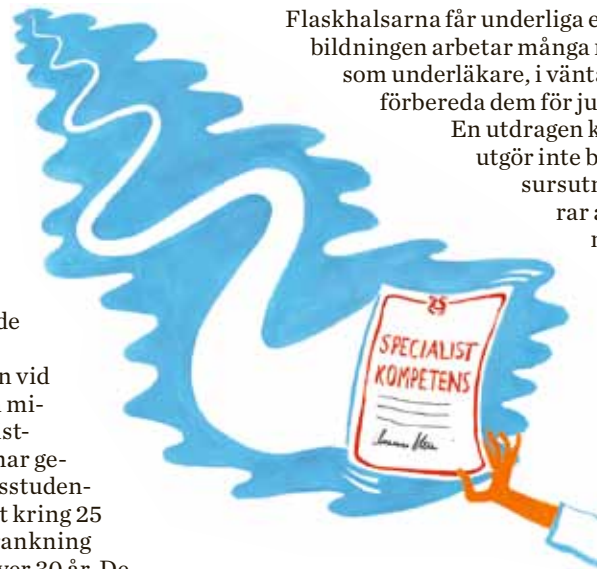

Illustration: Annika Huett

Flaskhalsarna får underliga effekter. Efter grundutbildningen arbetar många med stort eget ansvar som underläkare, i väntan på en AT som ska förbereda dem för just det ansvaret.

En utdragen karriär för unga läkare utgör inte bara ett suboptimalt resursutnyttjande, utan riskerar att försvåra engagemang i forskning och i sjukvårdens ledning. Chefskap ses i ökande omfattning som en egen kompetens. Sjukvården får därmed ett intresse av att utveckla chefsämnen så tidigt som möjligt, vilket kan missgynna läkare om specialistbevisen utfärdas allt senare.

Läkarförbundet har under våren antagit programmet »Chef i vården«. Dels ska Läkarförbundet tydligt torgföra att läkares kliniska kompetens innebär en fördel i chefskapet, som väl uppväger en eventuellt fördröjd chefsdebut. Dels betonar förbundet att chefsutbildning och instegspositioner i chefskap måste göras tillgängliga för intresserade ST-läkare och nyblivna specialister.

Liknande strukturproblem kan skönjas i forskningen. Disputationsåldern för kliniskt aktiva läkare är jämförelsevis hög, och det finns tecken på att utmaningen att foga vetenskapliga karriärsteg till de kliniska blir många övermäktigt. I utredningen »Klinisk forskning – ett lyft för sjukvården« påtalades att dagens disputerade kliniker har hög ålder och därmed får kortare forskarkarriär än sina föregångare.

Läkarförbundet förordar här bland annat en satsning på unga kliniska forskare, uppvärdering av forskningens meritvärde och möjlighet att forska inom ramen för en anställning.

Debatten om den långa läkarkarriären är komplex. Läkaren i statistiken är en sammanslagning av en mängd livs- och karriärsväl. Den som ska hinna bli klinisk professor måste förmodligen också i ett perfekt system vara snabbare än genomsnittet. Bakom statistiken finns också en samhällsutveckling med exempelvis senarelagda universitetsstudier och förening av jämställt familjeliv med läkaryrket.

Ätminstone det senare är lovvärt och visar att förändringen inte enbart kan beskrivas som en försämring. En onödigt utdragen karriär för underläkare försämrar sjukvårdens framtida tillgång på kompetenta läkare som kliniker, forskare och chefer. Vägen till specialistbeviset är garanterat mödan värd. Men är den modern och effektiv? ■

»En utdragen karriär ... riskerar att försvåra engagemang i forskning och i sjukvårdens ledning.«

JOHAN ZELANO
ledamot i Läkarförbundets centralstyrelse

Kontaktuppgifter Sveriges läkarförbund:
www.lakarforbundet.se, E-post: info@slf.se
Telefon: 08-790 33 00, Fax: 08-20 57 18
Postadress: Box 5610, 114 86 Stockholm
Besök: Villagatan 5, Stockholm